

Мерлянова О.А.,

кандидат мистецтвознавства, доцент
факультету мистецтв, завідувач кафедри
хореографії ВП «Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв», м. Миколаїв

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Розглядаючи питання регіональних особливостей виконання українських народних танців, потрібно відмітити, що природа України багата та різноманітна. Завдяки зручному географічному положенню та кліматичним умовам вона має просторі степи й густі ліси, лагідні моря й величні гори, бурхливі річки та спокійні озера, на просторах країни ростуть тисячі видів рослин та водиться величезна кількість тварин. Змінюються пори року і кожна з них дарує людям свою особливу красу.

Україна завжди асоціюється з безкраїми золотими ланами під чистим блакитним небом. Повний дозрілий колос пшениці символізує багатство та родючість, він важкий і хилиться до самої землі, ніби дякуючи за силу, якою вона його наповнила. Над ланами легко кружляють птахи, і далеко навкруги розноситься їхній спів.

В центральному регіоні побутують танці всіх жанрів. В них відбито найхарактерніші національні риси українського народного хореографічного мистецтва. Загальновідомо, що кожна визначна подія в житті громади чи родини перетворювалася на свято, де виконувались і танці, і пісні, і інструментальна музика, і ігри та забави.

Танцювальне мистецтво українців весь час розвивається, удосконалюється, поповнюється новим змістом, формами, художніми зразками, в яких відображається сутність буття нашого народу. Існує певна морфологія рухів, що притаманні танцям центрального регіону. Можна виділити ряд найпоширеніших, що стали азбукою танцювальної мови. Кожен рух має свою назву, яка пов'язана, наприклад, з побутом та життям людей – «вірьовочка», «тинок», «доріжка» або з характером виконання руху – «припадання», «вихиляс», присядка, проте всі вони яскраво, чітко й образно розкривають сутність танцювального елемента.

Велика роль відводиться в танцях положенням рук жіночим та чоловічим. Для жінок характерні м'які, плавні, широкі, спокійні положення, де вони кладуть руки на намисто, розкривають їх в сторони, схрещують на грудях. В швидких танцях жіночі рухи рук різноманітніші, можуть швидко змінювати положення і напрям. В чоловічих танцях рухи рук широкі, стримані, сильні, гордовито переводяться з позиції в позицію, або певне положення.

Як зазначив С. Зубатов: «У народному танці цього регіону положення, рухи рук дуже виразні та різноманітні. У поєднанні з рухами голови і корпусу вони передають характер і місцеві особливості танцю, допомагають розкрити й посилити його

внутрішній художній зміст. Та бувають такі положення рук, які трапляються частіше за інші. Такі положення називаються основними» [1, 15].

Широкою популярністю користуються танці центрального регіону як в нашій країні, так і за її межами, бо в їх основі закладено безліч тем і сюжетів. У танцювальних образах розкриваються національні риси та характер народу, відображаються явища, що безпосередньо відбуваються в побуті, праці, з рідної природи тощо. Наявність яскравих побутових рис та особливостей, поєднаних з віртуозною технікою, надає українському танцю своєрідного колориту.

Загальновідомо, що українські народні танці зазвичай пов'язані з календарним циклом обрядовості. Також великого значення у фольклорній спадщині відводиться сімейно-побутовим обрядам, святковим гулянням, весільній обрядовості.

Для танцювального мистецтва Наддніпрянщини характерне виконання веснянок, які виконують дівчата під час весняних свят. Вони можуть виконуватися з пісенним супроводом, або музичними награваннями.

Одним з поширених танців є метелиця, що дійшла до нас з давнини. «Метелиця» - танець веселий, життєрадісний, виконується енергійно, з великим емоційним піднесенням і у відверто жартівливій манері. Кількість пар, які виконують танець, не обмежена. Темп танцю швидкий [1, 174].

Композиційно метелиці будуються на швидких перебудовах, малюнках, що нагадують заметіль, колових побудовах, «зірочках», що схожі на сніжинки, використовують багато обертів, сольних та парних кружлянь.

Популярним українським народним танцем являється «Козачок», що належить до кращих зразків танцювальної спадщини. Назву танець бере з козацьких пісень національно-визвольного руху XVI-XVII ст. Танець відзначається молодецькою вдачею, завзяттям, невичерпним оптимізмом юнака-запорожця. Виконується в швидкому і дуже швидкому темпі, техніка виконання дрібна, бісерна, витончена. В танці широко застосовуються змагання між окремими виконавцями і навіть групами. Існують певні традиції щодо послідовності окремих фігур та їх повторень. Козачок парний, або парно-масовий танець, а також буває сольо-імпрорізованим, у якому виконавець придумує складні колінця та виконує їх зі спритністю та винахідливістю, намагаючись показати себе серед інших якомога завзятішим.

Особливої уваги потребує полька, що потрапила до України з Чехії, бере назву від чеського слова «пулька» - на півкрок, половина, виконується в помірно швидкому або швидкому темпі парами по колу. «Завзята і життєрадісна, з великою різноманітністю рухів, поз, переходів полька виконується легко й весело, зберігаючи ігровий характер і живий ритм народного танцю» [1, 177]. На початку XX століття полька широко поширилася в країнах Європи, а потім потрапила й на терени України, спочатку до міста, з часом, поступово асимілюючись, увібравши національні риси, характер та манеру виконання, перейшла до сільської місцевості. Парно-масовий танець виконується як у «чистому» вигляді, так і в комбінації з іншими елементами рухів українських народних танців. Існує необмежена кількість видів українських польок, що відрізняються технікою і манерою виконання, завдяки великим можливостям імпрорізацій.

Аналізуючи народне хореографічне мистецтво України маємо приділити особливу увагу найпоширенішому танцю, який є візитною карткою України у світовій спільноті, українському народному танцю «Гопак». Це танець, який зародився в Запорізькій Січі серед войовничих козаків, що змагалися в спритності, завзятості, бойовій підготовці під час відпочинку між походами, та набув естетичної наповненості. Назва танцю походить від вигуку «гоп» під час його виконання, а також дієслів «гопати», «гупати», «гопкати».

Гопак виник як сольний чоловічий танець в козацькому середовищі. Прикладом сценічного виконання сольного гопака є варіація Остапа з балету «Тарас Бульба». Поступово танець вийшов за межі Запорізької Січі і зайняв почесне місце серед улюблених побутових танців українців. Сьогодні маємо приклади сольного, парного та масового виконання різноманітних гопаків в швидкому темпі з використанням віртуозних карколомних стрибків та трюків. Зазначимо, що в побутовому варіанті до виконання гопака долучилися жінки і стали окрасою цього танцю. Їм належить краса, граційність, легкість, витонченість, вишуканість виконавства поряд з мужніми, сильними та вправними чоловіками. До лексичної побудови включено елементи хореографічної імпровізації: стрибки, присядки, обертання й інші віртуозні танцювальні рухи. Музичним супроводом до гопаків були пісенні й інструментальні мелодії, що виконувалися в народі ще й як самостійні музичні п'єси.

Зазначимо, що українські танці центрального регіону побутують по всій Україні, вони складають репертуар професійних і аматорських танцювальних колективів, кращі зразки фольклорних обробок входять до класичної спадщини народного хореографічного мистецтва України.

Вважаємо за потрібне збереження та популяризацію кращих зразків українського народного хореографічного мистецтва, вивчення характерних рис та манери виконання регіональних танців та знайомство публіки з безмежною красою національного танцювального мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Зубатов С. Методика викладання українського народного танцю. Перший рік навчання : підручник. Київ : Ліра-К, 2017. 376 с.